

THE STYLISTIC FACTORS AND SCIENCE IN LUCIAN BLAGA'S VOLUME SCIENCE AND CREATION

Ioan Scheau

Assoc. Prof., PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract. The present paper will analyze the first volume of Lucian Blaga's Trilogy of Values, entitled *Science and Creation*. In this volume Blaga analyzed the influence of the stylistic factors on the scientific theories, a reason for a philosophy of science, a real abyssal noology that proves that the science is influenced by stylistic coordinates, with modeller functions, that belong to the subconscious intellect.

Keywords: stylistic factors, subconscious, science, creation, philosophy

Lucrarea de față își propune să analizeze primul volum al *Trilogiei valorilor* al lui Lucian Blaga, intitulat *Știință și creație*. În cadrul acestui volum Blaga își propune să analizeze influența factorilor stilistici asupra teoriilor științifice, un motiv pentru o filozofie a științei, o adevărată noologie abisală care arată că știința e influențată de coordonate stilistice cu funcții modelatoare, ce aparțin spiritului inconștient.

Ciclul Saros și spiritul babilonian. Analiza lui Blaga începe cu unele cuceriri științifice ale babilonienilor, precum ciclul Saros pentru determinarea periodicității eclipselor solare și lunare. El încearcă să înțeleagă cuceririle științifice babiloniene în lumina unor structuri spirituale specifice. După ce analizează cultura și mitologia babiloniană, gigantomania acesteia, sentimentul tragicului legat de problema nemuririi vieții terestre, Blaga ajunge la analiza concepțiilor științifice ale acestora, precum sistemul cosmologic conform căruia "în oceanul cosmic este clădită lumea, alcătuită din ceruri, pământ, ocean și o regiune subpământeană. Pământul e ca un munte de terase, care iese din ocean. În mijlocul terasei de sus e situat Babilonul cu turnul său. Babilonului i-ar răspunde un Babilon în cer și palatul morților în regiunea subpământeană. Se presupune că ar exista o simetrie de sens între pământ și ceruri, o corespondență magică între evenimentele cerești și cele pământeste."¹

Analizând această teorie, Blaga caută să identifice matricea stilistică sumero-babiloniană, pe care o vede: 1. în coordonată spațială ca pe un spațiu multiplu construit ca un paralelism între mai multe spații gemene, "paralelismul acesta germinat îl regăsim la fiecare pas în cultura babiloniană. Amintim închipuirea despre munții transoceanici, despre cei doi munți de la soare-răsare și cei doi munți de la soare-apune. Templele au adesea câte două turnuri în sensul aceluiași paralelism. Eroii din eposul Ghilgameș sunt de fapt doi: Ghilgameș și Enchidu. Și așa mai departe."²; și 2. în coordonată temporală ca o periodicitate ciclică alcătuită din ani cosmici și numită ciclul Saros de determinare a eclipselor solare și lunare, "nu e o simplă întâmplare că

¹ Blaga, L. *Știință și creație* Editura Humanitas, București 1996, p. 26

² Ibidem, pp. 26-27

babilonienii sunt cei dintâi care izbutesc să stabilească această periodicitate de largă respirație a unor fenomene celeste. Ei erau parcă predestinați pentru această epocală faptă științifică, datorită unor înclinări particulare de natură structurală ale spiritului. Spiritul lor era înzestrat cu o categorie care îndruma observația empirică tocmai spre reperarea fenomenelor ciclice."³

Variațiuni pe tema atomistă. Acum Blaga analizează problema atomismului prezent în diferite culturi: indică (unde pământul, apa, focul și aerul sunt alcătuite din atomi: veșnici, necreați, invizibili și fără extensie); greacă (unde atomii sunt invizibili dar au extensie); asemănările și deosebiriile dintre cele două (soteriocentric vs. teocentric, inextensiv vs. extensiv); noul atomism (Dalton, ce are o abordare din perspectiva chimiei unde elementele sunt alcătuite din atomi. "Chimia va admite pentru fiecare din aceste elemente o structură atomară. Adică pentru fiecare element un anumit fel de atomi. Atomii sunt concepuți ca eterogeni, de la un element chimic la alt element; și indivizibili prin procedee chimice. Cu aceasta icoana despre atomi se individualizează enorm față de icoana ce și-o făcuseră grecii și inzii despre atomi."⁴); monadologia lui Leibniz (unde monadele sunt atomi, dar de natură psihică nu materială).

"Atomii sistemului indic Vaișeșika sunt uniformi prin inextensia lor; la Democrit avem diverse tipuri de atomi. Cu totul alta e situația în știința europeană. Aici se manifestă o tendință teoretică de a individualiza atomii. Mai mult: acest proces teoretic se accentuează, de la Dalton începând, încetul cu încetul până astăzi, când unii teoreticieni înclină spre o completă individualizare a atomilor. Fapt e pe de altă parte că acest proces teoretic de individualizare absolută s-a declarat în chip categoric în monadologia lui Leibniz."⁵ Acesta este drumul atomismului, de la lipsa de mișcare indică la dinamismul științei actuale.

O altă temă la antici și moderni. O altă comparație, ca în cazul atomilor, între antici și moderni, se poate face în domeniul biologiei, în ceea ce privește teoria evoluționismului. Aceasta poate fi întâlnită la Empedocle unde pământul produce organe văzute ca ființe neîmplinite, asupra cărora intervine un proces de selecție naturală care le nimicește sau le conservă, și la Darwin care susține că organismul viu este un produs al întâmplării și a selecției naturale, ființa fiind o modificare accidentală norocoasă între atâtea modificări nonfinaliste. Blaga analizează asemănările dintre cele două teorii, susținând că "atât Empedocle cât și Darwin privesc finalitatea organismului viu ca un fapt; ei nu neagă faptul, dar nici nu-l ridică la valoare de principiu creator. Adică, în dosul finalității, de fapt, ei nu văd un factor creator care ar lucra cu scopul precis de a produce organisme finaliste. Finalitatea nu este produsul unui factor rațional, nici conștient, nici inconștient, cum ar fi sufletul sau entelehia aristotelică. Empedocle și Darwin înțeleg finalitatea organismului ca produs al întâmplării, ca un caz accidental între nenumărate cazuri nonfinaliste."⁶; dar și deosebiriile dintre acestea care arată că "la Empedocle, cazurile nenumărate de nonfinalitate, din care se alege prin selecție cele finaliste, sunt organele produse întâmplător de natura prodigioasă, organele ca plăsmuiri izolate, care, dispersate, n-au nici un rost, nici o finalitate, și care, din pricina nonfinalității lor, vor fi de fapt nimicite de condițiile naturii. La Darwin, nenumăratele cazuri de nonfinalitate, printre care un caz întâmplător apare și cazul finalist, sunt niște presupuse modificări imperceptibile, infinitezimale, ale substanței și formelor vitale. (...) Grecul Empedocle gândește în volume și static, și concepe geneza unor tipuri biologice prin compunerea de fragmente; iar englezul Darwin, ca orice autentic apusean, gândește în perspectiva unui vast dinamism, evolutiv și infinitezimal."⁷

³ Ibidem, p. 28

⁴ Ibidem, p. 36

⁵ Ibidem, p. 38

⁶ Ibidem, p. 42

⁷ Ibidem, pp. 42-43

Modele de gândire științifică greacă. 1. Ideea sferei. Blaga explică de ce ideea de sferă influențează atât de mult știința greacă, susținând că spiritul grec trăia într-un orizont limitat și năzuia spre forme ideale. Ideea de sferă devine dominantă pentru cultura greacă, concepția lor cosmologică fiind o sferă: universul este o sferă, corpurile cerești sunt sfere, existența absolută este o sferă; acestea fiind susținute de teoriile lui Thales, Pitagora și Parmenide deopotrivă. Dacă această concepție este corectă, modelul sferei poate corupe și poate duce la erori, cum este cazul mișcării din Fizica lui Aristotel, despre care Blaga susține că este "o eroare particulară" (p. 48), caracteristic grecească dar de un interes particular.

2. Matematism calitativ. Acum sunt abordate concepțiile lui Pitagora despre care Blaga susține că face o sinteză între gândirea greacă și cea pre-greacă, și care susține existența raporturilor matematice în natură, făcând o matematică simbolică ce numără calitățile lucrurilor și nu dimensiunea sau raporturile cantitative ale acestora. Această aplicare simbolică a matematicii va duce la eșecul teoriei lui Pitagora, el având, ca orice spirit grec, o înclinație spre configurații.

3. Volume și plinuri. Blaga analizează, pe de o parte, problema volumelor și plinurilor, precum și înclinația spiritului grec față de acestea, în opoziție, pe de altă parte, cu dezmărginitul și golurile. Aici se remarcă o concepție precum cea a lui Parmenide, unde golul este egal cu non-existența și având în vedere că non-existența nu există, înseamnă că existența este o sferă în sine și plină. Acesta este spiritul grec ce gândește în volume și plinuri, unde plinul există și golul nu există, cu o evidentă opoziție față de spiritul indic unde ceea ce există este golul. Pentru a argumenta în favoarea acestei idei, Blaga aduce și alte dovezi: concepția grecilor despre număr, legată de ideea de spațiu; concepția cosmologică a lui Anaximandru; teoria lui Anaxagora conform căreia nu există creație din nimic ci doar din elemente fundamentale.

Singurul contraargument pe care îl putem da este concepția despre Univers a atomiștilor unde non-existența există, dar aceasta rămâne fără consecințe și a fost eliminată ca un corp străin, în principal prin filosofia lui Platon. "Modul de a gândi grec în volume și în plinuri a condus la o înțelegere adeseori foarte substanțială a unora dintre fenomenele naturii, care prin înfățișarea lor concretă invită imaginația teoretică mai curând la o interpretare abstractă și eterată."⁸

4. Rezistența față de ideea de infinit. Blaga susține că grecii au ajuns la ideea de infinit dar că aceasta este mai degrabă indefinitul și nu infinitul gândirii moderne. Indefinitul este apeironul lui Anaximandru, care însă nu ajunge să fie infinit, infinitul apare în concepția lui Anaxagora despre haosul inițial și în concepția lui Democrit unde atomii se mișcă în spațiul infinit. Dincolo de cele două concepții, Blaga susține că "spiritul grec n-a fost apt să conceapă ideea de infinit" (p. 62).

5. Rezistența față de ideea de devenire. Abordează filosofia lui Heraclit, pe care o vede ca pe o ispită a spiritului grec, susținând că filosofia cosmologică a lui Heraclit nu e o filozofie greacă deoarece ea nu se pliază pe determinațiile stilistice ale spiritului grec. De aceea, trebuie să răspundem la trei întrebări: "1. Ce rol obține această idee în cadrul culturii în chestiune?; 2. Ce vigoare are ideea?; 3. E ideea consecvent desfășurată în sine, sau poate a îndurat o deformare în sensul stilistic al culturii?"⁹ La prima întrebare răspunsul este că această concepție va fi acceptată doar ca iluzorie, devenirea va fi acceptată dar nu ca principiu. La a doua întrebare răspunsul este că teoria lui Heraclit nu are vigoare, spre deosebire de o teorie ca cea a lui Parmenide. La ultima

⁸ Ibidem, p. 57

⁹ Ibidem, pp. 66-67

întrebare răspunsul este că ideea de devenire e prezentă și în alte culturi, în special în cea apuseană (Hegel, Bergson), dar și în cultura indică sau cea budistă.

Știința la Platon. Blaga susține că Teoria Ideilor (metafizica) a lui Platon este o ilustrare a spiritului grec și vrea să analizeze teoria științifică a acestuia unde găsim, de asemenea, ilustrări ale spiritului grec. Aici analizează: cosmologia platonice din dialogul Timaios, teoria elementelor naturale unde Platon adaugă eterul la cele patru elemente fundamentale, teoria corpurilor regulate cu cele cinci corpuri ce pot fi înscrise într-o sferă (cubul, tetraedrul, octaedrul, icosaedrul și dodecaedrul), toate acestea fiind manifestări inconștiente ale matricii stilistice a spiritului grec.

Știința la Aristotel. Potrivit lui Blaga, Aristotel "desăvârșește logica conceptului cu care operează inteligența comună" (p. 87), acesta contemplează configurațiile vii ale naturii pe care le idealizează, entelehia fiecărui individ aparținând unei specii, entelehiile fiind dinamice, în timp ce Dumnezeu e static, acest fapt făcând ca staticul să predomine. Dar merite indiscutabile are Aristotel în biologie, unde face clasificarea animalelor. Dincolo de aceste merite există și o serie de erori în știința lui Aristotel "ne referim la eroarea fundamentală a fizicii aristotelice, prin care mișcarea fizică a corpurilor îndură o gravă răstălmăcire. Fizica lui Aristotel propune, cu privire la natura mișcării corpurilor materiale, o concepție alterată de o perspectivă biologică, configuratistă. După opinia lui Aristotel, orice corp material își are un loc natural, spre care acest corp tinde prin chiar natura sa. Locul natural ține de ființa corpului. Astfel, de pildă, locul natural al pietrei este centrul pământului; de aceea piatra tinde să se miște spre centrul pământului, întocmai cum pasărea tinde spre cuibul ei. Iată fizica mișcării corporale contaminată de un unghi de vedere biologic finalist. Mișcarea naturală a pietrei spre centrul pământului ține de definiția pietrei: Numai când piatra se găsește în centrul pământului este piatră cu adevărat. Concepția aceasta despre mișcările naturale ale corpurilor spre cuiburile lor în spațiul cosmic, nu este un simplu accident al Fizicii lui Aristotel. Ea este însăși baza fizicii sale."¹⁰

Spiritul științific la arabi. În Evul Mediu dogmatica bizantină nu permite preocupări științifice în afara dogmelor, în timp ce dogmatica islamă oferă libertate concepțiilor științifice. Astfel apar o serie de preocupări științifice precum chimia, cu un tabel al elementelor ce face o clasificare a acestora, asemănătoare clasificării din biologie făcute de Aristotel. și atunci apare întrebarea: "ce categorie stă la baza plâsmuirilor științifice ale unui asemenea spirit?" (p. 101). Acesta este un orizont multiplu limitat întrerupt de perdele cosmice, care "lămurește probabil o particularitate arhitectonică din cele mai răspândite a unora dintre cele mai cunoscute moschee. În interior aceste moschee la care ne referim au o suită întregă de portaluri care indică tot atâtea din perdelele sau veșmintele divinității interpușe între creatură și existența divină."¹¹ O altă realizare a spiritului științific arab este optica, o știință specială, o matematică a luminii, pe care aceștia o întemeiază.

Spiritul științific indic. În acest moment Blaga analizează problema cunoașterii științifice la inzi, care se face prin a pune în prim plan metode precum observația, dar una dirijată de o idee, și analogia, acestea dezvoltând trăsături stilistice ale spiritului indic ce duc spre o cunoaștere revelatoare în naturalism.

Marea anticipație europeană. Demersul continuă cu analiza modelului omului universal al Renașterii, a cărui deosebită realizare este Leonardo da Vinci, care are, în viziunea lui Blaga, o excepțională putere de anticipație în perspectivă științifică, dar care a rămas fără urmări asupra dezvoltării acesteia. "Geniul științific al lui Leonardo, aproape fără pereche, a fost condamnat de

¹⁰ Ibidem, p. 91

¹¹ Ibidem, p. 102

capriciile istoriei să rămână fără de nici o înrâurire asupra dezvoltării științelor exacte, pe care el a întrezărit-o ca nimeni altul. Istoria omenirii nu înregistrează multe întâmplări analoage care ar putea să ne comunice un mai tragic sentiment al zădărniceii."¹²

Faptul că opera științifică a lui Leonardo nu a fost cunoscută este numit de Blaga un *accident al istoriei* vina fiind a lui Leonardo însuși care nu a dorit să-și facă opera cunoscută. Dar el a ajuns la aceleași idei științifice ca oamenii de știință datorită aceluiași categorii stilistice proprii unui spirit inconștient dintr-o epocă și dintr-o regiune.

Principiul perseverenței și implicatetele sale. Este abordată problema mișcării în fizică, la antici și la moderni, Blaga susținând că mișcarea modernă este explicată de principiul perseverenței (ideea perseverenței de la Galilei), conform căruia o idee nu este creația unui singur om ci ea este pregătită de alți oameni prin cercetările lor, până să fie enunțată de cineva. El exemplifică această afirmație cu legea inerției din fizică, ce trece de la observație la situații de limită printr-un salt al gândirii. "Idea perseverenței formulează așadar un caz de limită care nu se realizează nicăieri și niciodată, dar ea alcătuiește totuși un factor de componentă postulat al oricărei mișcări fizice. Mecanica nouă a lui Galilei pune, prin consecințele ei, la baza științei, o idee – concepută desigur în legătură cu experiența fizicală, prin simțuri, prin observație, dar în esență alături sau dincolo de orice experiență directă. Galilei crea cu aceasta unul din cele mai strălucite modele de gândire științifică în spirit european."¹³

Idea aceasta a perseverenței în știință – pe care unii o atribuie lui Descartes, nu lui Galilei – se bazează pe o serie de implicate, cum ar fi: infinitul (spațiul infinit) și mișcarea (ca stare ce trebuie cercetată în sine și pentru sine). Important în istoria științei europene devine Cusanus, cel care a dus la consolidarea științei europene prin ideea infinității lumii cu ajutorul căreia se înlătură orice moment static din cosmos, totul fiind acum mișcare.

Învoltul barocului. În acest moment Blaga susține că "o teorie oarecare, ca plăsmuire prin care se încearcă revelarea unui mister, poartă pecetea stilistică a spiritului care-i dă naștere. Aceasta nu numai în sensul general că putem să recunoaștem apartenența unei teorii la cutare sau cutare cultură, ci și într-un sens mai special, că putem să identificăm, după aspecte stilistice, epoca, secolul, de multe ori deceniile în care a putut să apară teoria în chestiune,"¹⁴ și exemplifică cele spuse cu preocupările naturalismului din secolul barocului unde domină o teorie ciudată, teoria preformațiunii, care este cel mai bun exemplu de reliefare a unor aspecte stilistice asupra teoriei discutate, ea fiind rezultatul învoltului care, ca și categorie esențială, și-a pus amprenta asupra tuturor produselor barocului. (Termenul învolt este preluat din biologie unde distingem între o floare simplă, crescută în natură, și o floare învolată, crescută în grădină, din aceeași specie.)

Categoriile romantice. Acum apare întrebarea: dacă poate fi găsit un numitor comun pentru toate fenomenele romantice, ce sunt caracterizate de mișcări monumentale și abrupte în filozofie, artă dar și știință? În știință Blaga analizează teoria geologică a catastrofelor și a creațiilor repetate, teoretizată de Cuvier.

"Științele exacte, oricât de exacte ar fi, urmează când o tendință mai constructivă, când una mai mult de înregistrare a faptelor. În timpul romantismului, științele se pătrund de ardore creatoare. Tendința constructivă în știință a fost mai pronunțată în partea primă a veacului al XIX-lea, o dată cu romantismul, decât în partea a doua, când domină realismul detailist și înregistrator. Marile idei constructive ale științelor exacte din veacul trecut datează din vremea

¹² Ibidem, p. 114

¹³ Ibidem, p. 125

¹⁴ Ibidem, p. 132

pasiunii creatoare."¹⁵ Pentru a ilustra această idee, Blaga analizează principiul conservării energiei al lui Mayer, teoria atomilor chimici a lui Dalton și apariția geometriilor noneuclidiene la Lobacevski, Bolyai și Gauss despre care afirmă că "sunt contemporane cu marile construcții ale metafizicienilor romantici, dar și cu fuga artei romantice de realitatea nemijlocită. Arta ocolea realitatea simțurilor. Închipuirea se refugia în trecut, în viitor, în depărtări exotice: exuberantul, utopia, aventura hrăneau deopotrivă imaginația artiștilor și a poezilor profund nemulțumiți de ceea ce era dat. Realitatea simțurilor era considerată simplu material, un material sensibil al datoriei de artist; cam așa ar fi putut să parafrazeze un poet romantic moralismul lui Fichte. Lucrurile erau în sine ceea ce artistul putea și trebuia să facă din ele."¹⁶

Fizica senzației. Blaga analizează concepția științifică a lui Mach, care susține că realitatea e alcătuită din senzații, și susține că aceasta e rezultatul influenței unui stil spiritual precum cel impresionist, unde natura dispare. Pentru Blaga impresionismul îl are pe Bergson echivalent în filozofie și pe Ernst Mach echivalent în știință.

Constructivism. Sunt abordate, în acest moment, noile teorii științifice apărute la începutul secolului XX: teoria relativității a lui Einstein și mecanica cuantică a lui Planck. Fizica nouă este, în viziunea lui Blaga, asemănătoare cu arta nouă, de exemplu sculptura dar și cubismul sau impresionismul. "Einstein, spre deosebire de fizicianul clasic, care opera cu geometria plană a lui Euclid, siluiește cosmosul în geometria spațiilor curbe noneuclidiene la ceea ce nici născocitorii acestor ficțiuni nu se gândiseră vreodată. Deformația potrivit exigențelor spirituale, această particularitate stilistică a epocii noastre, se simte până și în punctul de plecare al lui Einstein. Acest punct de plecare oarecum arbitrar, prin care Einstein obține deformarea conceptelor clasice despre spațiu și timp, constă în afirmația că lumina are o viteză constantă, indiferent din ce sistem în relativă mișcare față de ea o privești."¹⁷

Funcția călăuzitoare a categoriilor abisale. În acest moment este reamintit scopul demersului de până acum, acela de a răta că factorii stilistici ai spiritului pot determina și plăsmuiri teoretice, nu doar artistice; ceea ce înseamnă că filosofia culturii poate ajuta și în înțelegerea problemelor cunoașterii științifice. În ciuda celor peste 150 de pagini, Blaga consideră demersul său în istoria științei "destul de economic", acesta putând fi extins, și reamintește teza ce a stat la baza acestui demers: "în măsura în care știința este constructivă, adică în măsura în care ea propune plăsmuiri teoretice cu privire la latura ascunsă a fenomenelor, știința ni se pare în chip vădit supusă factorilor stilistici." Pentru o bună înțelegere a factorilor stilistici și a influenței acestora în știință, Blaga amintește cele două tipuri de cunoaștere din *Trilogia cunoașterii*: cea de tip I, unde nu intervin factorii stilistici, și cea de tip II unde intervin determinările factorilor stilistici. Blaga exemplifică determinările factorilor stilistici cu exemple din biologie (clasificarea plantelor) și circulația sângelui.

Ajustarea stilistică a ideilor și observațiilor. Acum Blaga abordează procesul de "ajustare stilistică ulterioară a unei idei constructive moștenite", conform căruia o idee poate fi produsul unui stil spiritual și să fie ajustată de un alt stil spiritual, care nu ar fi capabil să o creeze, exemplul elocvent fiind teoria evoluționismului a lui Darwin.

Despre câmpul stilistic. După ce face o sinteză a teoriilor științifice analizate până acum, Blaga își propune să formuleze problema factorilor stilistici în termeni științifici: "ne-am înțeles așadar să atribuim categoriilor abisale rol de forțe modelatoare și călăuzitoare. Dar dacă toate categoriile abisale sunt un fel de forțe, atunci s-ar putea spune că, datorită factorilor ce-și emit

¹⁵ Ibidem, p. 141

¹⁶ Ibidem, p. 142

¹⁷ Ibidem, p. 157

energia modelatoare și călăuzitoare din inconștient, spiritul conștient este pus să creeze într-un câmp de forte. Să convenim a numi acest spațiu simbolic-imaginar, în care spiritul conștient activează sub înrîurirea, sub dominația categoriilor stilistice, un câmp stilistic."¹⁸ Blaga consideră că introducerea conceptului de câmp stilistic în teoria cunoașterii reprezintă principala contribuție științifică a demersului de față.

Câteva probleme de teoria cunoașterii. 1. Concepte categoriale – subiective sau obiective? Blaga susține că subiectivitatea sau obiectivitatea conceptelor categoriale este o falsă problemă, ce este pusă de orice metafizician, important fiind să înțelegem că inteligența (conștiința) umană are funcție a priori. "Subiectivitatea conceptelor categoriale rezultă după concepția noastră dintr-o opinie metafizică despre rostul și structura cunoașterii. Noi considerăm categoriile ca funcții structurale ale inteligenței, dar, în perspectivă metafizică, totodată ca structuri cenzoriale prin care Marele Anonim din motive de echilibru cosmic împiedică spiritul omenesc să ajungă la o cunoaștere pozitivă și absolut adecvată a misterelor."¹⁹

2. Concepte categoriale – generale sau nu? Blaga acceptă faptul că există o serie de categorii generale cu care spiritul uman lucrează, dar susține că, dincolo de acestea, există categoriile inconștientului cu care spiritul lucrează pentru revelarea misterelor, numite abisale, și care au făcut obiectul studiului de față.

Două tipuri de cunoaștere. Amintind încă odată demersul pe care l-a făcut în toate lucrările anterioare, Blaga arată acum că filosofia sa se desparte de apriorismul kantian, susținând că filosofia sa este mai complexă decât cea kantiană, deoarece acceptă și inconștientul în ecuația cunoașterii. Plecând de la deosebirile teoriei sale de metafizica lui Kant, Blaga propune să distingem între două tipuri de cunoaștere:

1. O cunoaștere de tip I ce vizează aplicarea unor categorii și concepte asupra datelor sensibile;

2. O cunoaștere de tip II bazată pe categoriile stilistice abisale inconștiente cu ajutorul cărora se încearcă revelarea misterelor.

Pentru Blaga e evident faptul că tipul II de cunoaștere e mult mai complex decât tipul I, "de fapt, cele două tipuri de cunoaștere se ivesc în adiacență cu cele două moduri existențiale prin care se caracterizează ființa umană. Întâiul tip de cunoaștere se realizează în adiacență cu existența omului în lumea sensibilă, concretă, în vederea conservării omului; al doilea tip de cunoaștere se realizează în adiacență cu existența omului în orizontul misterului și în vederea revelării. Între cele două tipuri de cunoaștere intervine saltul de calitate și de complexitate al unei mutații ontologice. Știința, cu plâsmuirile ei teoretice și rezultatele observațiilor dirijate, se constituie în partea ei decisivă în cadrul cunoașterii de tip II."²⁰ Deoarece cele două tipuri de cunoaștere nu sunt ireductibile unul la altul, Blaga susține că adevărata știință este produsă de cunoașterea de tip II. Ambele cunoașteri lucrează cu adevărul și verosimilul, dar între ele există deosebiri. "Deosebirea dintre valoarea adevăr în cadrul cunoașterii tip I și valoarea adevăr în cadrul cunoașterii tip II este de același ordin ca deosebirea ce o facem în estetică între frumosul natural și frumosul artistic. Întocmai cum frumosul artistic e ireductibil la frumosul natural, tot așa adevărul II este ireductibil la adevărul I. La constituirea și judecarea adevărului tip II, domină cu totul alte criterii decât în cazul adevărului I. Cele două feluri de așa-zise adevăruri la care ajunge cunoașterea în coordonate umane sunt în funcție de cele două ordini existențiale în care

¹⁸ Ibidem, pp. 179-180

¹⁹ Ibidem, p. 191

²⁰ Ibidem, pp. 212-213

omul trăiește: în funcție de ordinea lumii date, pe de o parte, și în funcție de ordinea misterului, pe de altă parte."²¹

Practic cele două tipuri de cunoaștere amintite acum sunt, de fapt, cunoașterea paradisiacă și cunoașterea luciferică din volumul *Cunoașterea luciferică*, acest fapt închizând cercul cunoașterii.

BIBLIOGRAPHY

1. Blaga, Lucian *Știință și creație* Editura Humanitas, București 1996
2. Scheau, Ioan *Cercetări și studii filosofice* Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2009
3. Scheau, Ioan *Dogmă, mister, cenzură în Trilogia cunoașterii a lui L. Blaga* Alba Iulia, Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica vol 16 Tom 1, 2015
4. SCHEAU I. *Dualitatea cunoașterii în volumul Cunoașterea luciferică al lui Lucian Blaga* O. Moșin, I. Scheau, D. Opris *Educatia din perspectiva valorilor. Idei, concepte, modele. Tom VII: Summa Theologiae* Cluj Napoca, Editura Eikon, 2015
5. SCHEAU I. *Metafizică și știință în volumul Cenzura transcendentă al lui Lucian Blaga* D. Opris, I. Scheau, O. Moșin *Educatia din perspectiva valorilor. Idei, concepte, modele. Tom VIII: Summa Paedagogica* Cluj Napoca, Editura Eikon, 2015
6. **Ioan Scheau** *Stil, orizonturi spațio-temporale, matrice stilistică în Trilogia culturii a lui L. Blaga* Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica vol 16 Tom 1, 2016
7. **Ioan Scheau** *Creație culturală, destin creator și singularitate umană în volumul Geneza metaforei și sensul culturii al lui Lucian Blaga* O. Moșin, I. Scheau, D. Opris *Educatia din perspectiva valorilor. Idei, concepte, modele. Tom IX: Summa Theologiae* Editura Eikon, Cluj Napoca 2016
8. **Ioan Scheau** *Determinări stilistice în lucrarea spațiul mioritic a lui Lucian Blaga* D. Opris, I. Scheau, O. Moșin *Educatia din perspectiva valorilor. Idei, concepte, modele. Tom X: Summa Paedagogica* Editura Eikon, Cluj Napoca 2016

²¹ Ibidem, p. 216